

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

"TASDIQLAYMAN"

O'quv ishlari bo'yicha prorektor
A.A.Elmuurodov
2024 yil "___" avgust

CHORVA HAYVONLARINING FE'L-ATVOR HUSUSIYATLARI

FANI BO'YICHA

SILLABUS

Magistratura mutaxassisligi uchun

Bilim sohasi:	800000	- Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	810000	- Qishloq xo'jaligi
Mutaxassislik:	70810803	- Chorvachilik

Samarqand – 2024

Modul / FAN SILLABUSI
Zooinjeneriya fakulteti
70810803 – Chorvachilik mutaxassisligi

Fan nomi:	<i>Chorva hayvonlarining fe'l-atvor xususiyatlari</i>
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	CHHFAX 1206
Yil:	1
Semestr:	2
Ta'lim shakli:	Magistratura
Mashg'ulotlar shakli va semestrda ajratilgan soatlar:	180
Ma'ruza	40
Amaliy mashg'ulotlar	50
Laboratoriya mashg'ulotlari	—
Seminar	—
Mustaqil ta'lim	90
Kredit miqdori:	6
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek-rus

Fan maqsadi (FM)

FM1	Magistrlarga chorva hayvonlarining zoopsixologiyasi, fe'l-atvor xususiyatlari va ularni mahsuldorlik ko'rstakichlari bilan uzviyligi, qoramolchilik, qo'ychilik, cho'chqachilik, parrandachilik, yilqichilik, mo'ynachilikda hayvonlarni xulq-atvori asosida tanlash, juftlash va urchitish yordamida naslchilik ishini olib hamda ularni amaliyotga tatbiq etish haqida bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishdan iborat.
------------	--

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar

1.	Qoramolchilik
2.	Chorvachilik asoslari
3.	Hayvonlar fiziologiyasi
4.	Chorva hayvonlarining mahsuldorligini kompleks baholash va prognozlash

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilimlar jihatidan:
TN1	Chorva hayvonlari psixologiyasi orqali ularning fe'l-atvorini o'rganish, etologiya to'g'risida tushuncha, xususiy etologiya, umumiy etologiya haqida bilimga ega bo'lishlari kerak;
TN2	Hayvonlarning fe'l - atvor genetikasi, chorva hayvonlarining psixologiyasi haqida bilishlari lozim;
TN3	Chorva hayvonlarini fe'l-atvor shakllari, hayvonlarni oziqlanish, o'yin, taqlid, g'ayritabiiy, jinsiy xatti-harakatlarini boshqarish usullarini va ularni boshqarish haqida bilimga ega bo'lishlari kerak;
TN4	Fe'l-atvor xususiyatlari va ularni mahsuldorlik ko'rstakichlari bilan uzviyligini aniqlashni bilishi kerak;
	Ko'nikmalar jihatidan:
TN5	Chorva hayvonlari bilan ishlash, ularning fe'l-atvorini kuzatish, etologik tatqiq qilish usul va qoidalari, umumiy podadagi hayvonlarning fe'l-atvor tiplarini aniqlay oladi;
TN6	Chorva mollari va parrandalarining fe'l-atvorini kuzatish orqali sodir bo'layotgan hodisani farqlay oladi;
TN7	Etologik tatqiq qilish usul va qoidalarining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar va rivojlanish qonuniyatlariga baho bera oladi;
TN8	Umumiy podadagi hayvonlarning fe'l-atvoriga qarab hayvonlarni boshqarishni biladi.

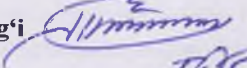

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Chorva hayvonlarining fe'l-atvor xususiyatlari faniga kirish.
M2	Fe'l-atvorning tug'ma shakllari.
M3	Fe'l-atvorning tug'ma shakllari.
M4	Fe'l-atvorning ortirilgan shakllari.
M5	Fe'l-atvorning ortirilgan shakllari.
M6	Fe'l-atvor shakllari.
M7	Fe'l-atvor shakllari.
M8	Qoramollar etologiyasi.
M9	Qoramollar etologiyasi.
M10	Qo'ylar etologiyasi.
M11	Qo'ylar etologiyasi.
M12	Otlar etologiyasi.
M13	Otlar etologiyasi.
M14	Cho'chqalar etologiyasi.

M15	Cho'chqalar etologiyasi.
M16	Quyvonlar etologiyasi.
M17	Quyvonlar etologiyasi.
M18	Parrandalar etologiyasi.
M19	Parrandalar etologiyasi.
M20	Parrandalar etologiyasi.
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulotlar (A)	
A1	Etologiyani tatqiq qilish usul va qoidalari.
A2	Fe'l-atvorni tashkil etuvchi xatti-harakatlarni o'rganish.
A3	Umumiy podada saqlanadigan hayvonlarni fe'l-atvor tiplarini o'rganish.
A4	Hayvonlarni xulq-atvorini xarakterlovchi faoliyati va uni ritmik o'zgarishini o'rganish.
A5	Hayvonlarni xulq-atvorini xarakterlovchi faoliyati va uni ritmik o'zgarishini o'rganish.
A6	Instinktning tuzilishi va xususiyatlari
A7	Instinktning tuzilishi va xususiyatlari
A8	Hayvonlarda onalik fe'l atvori
A9	Qoramollarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A10	Qoramollarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A11	Sigirlarning ijtimoiy guruhlarga ajralishi omillari
A12	Zot va ijtimoiy darajaga mansublik
A13	Zot va ijtimoiy darajaga mansublik
A14	O'z-o'zini rivojlantirish instinktlari
A15	O'z-o'zini rivojlantirish instinktlari
A16	Qo'ylarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A17	Qo'ylarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A18	Otlarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A19	Otlarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A20	Cho'chqalarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A21	Cho'chqalarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A22	Quyvonlarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A23	Quyvonlarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A24	Parrandalarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A25	Parrandalarning etologik xususiyatlarini o'rganish.

Mustaqil ta'lim (MT)		
1.	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganish usullari.	4 soat
2.	Tadqiqot usullarining maqsadi va talablari.	4 soat

Mazkur Sillabus universitet o'quv-uslubiy Kengashning 2024 yil 29 avgustdagi 1 sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "Xususiy zootexniya" kafedrasining 2024 yil ____ avgustdagi ____ sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i R. Ro'ziqulov
Fakultet dekani O. Boymatov
Kafedra mudiri O. Maxmadiyarov
Tuzuvchilar M.K. Narbayeva
 Sh.E. Qurbonova
 Sh. Gapparov

3.	Tavsiflovchi usullar.	4 soat
4.	Eksperimental usullar.	4 soat
5.	Xatti-harakatlar mexanizmlari.	4 soat
6.	Asabiy xulq-atvorni tartibga solish.	4 soat
7.	Hissiy jarayonlar va hislar.	4 soat
8.	Hayvonlarning his-tuyg'ularining ekologik holati.	4 soat
9.	Turli xil hayvonlar o'rtasidagi muloqot.	6 soat
10.	Xatti-harakatlarning evolyutsiyasi.	4 soat
11.	Uzoq muddatli imprintingning jihatlari.	4 soat
12.	Instinktlarni o'rganish usullari.	4 soat
13.	Kundalik ritmlar.	4 soat
14.	Reproduktiv mavsumiylik va fotoperiod.	4 soat
15.	Parrandalar xulq-atvorini tartibga solish. Migratsiya.	6 soat
16.	Etologiyani shakllantirishning asosiy tarixiy bosqichlari.	4 soat
17.	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganishning asosiy usullarini tavsiflang.	4 soat
18.	Etologiyani mustaqil fan sifatida shakllantirish tarixi.	4 soat
19.	Etologiyada 19 asr olimlarining roli (Kuvier, Darwin, Sechenov, boshq.).	6 soat
20.	Klassik etologiyaning asoschisi Konrad Lorenzning roli.	4 soat
21.	Asalarilarning raqsi nima va ularning yordami bilan ma'lumot uzatilishi.	4 soat

Asosiy adabiyotlar	
1.	Лысов В.Ф., Костина Т.Е., Максимов В.И. Этология животных. Учебник. Москва "КолосС". 2010.
2.	Федотова Н.В., Беляев В.А., Квочко А.Н. Зоопсихология. Учебное пособие. Ставрополь АГРУС, 2015.
3.	Сидеренко Л.И., Щербатов В.И. Биология кур. Учебное пособие. Краснодар. КубГАУ. 2016.
4.	Комлацкий В.И., Величко Л.Ф., Величко В.А. Биология и этология свиней. Учебное пособие. Краснодар. КубГАУ. 2017.
5.	Sherbatov V.I. va boshqalar. Chorva hayvonlarining mahsuldorligini kompleks baholash va prognozlash. Darslik. Toshkent. 2023.
Qo'shimcha adabiyotlar	
1.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021. – 52 b.
2.	Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021. – 36 b.
3.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish

	chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.
4.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.
5.	Donald M. Broom and Andrew F. Fraser //Domestic Animal Behaviour and Welfare// Printed and bound in the UK by Cambridge University Press, Cambridge. 2007.
6.	Clive Phillips //Cattle Behaviour and Welfare// Wiley Blackwell USA. 2002.
7.	Рядчиков В.Г. Основы питания и кормления сельскохозяйственных животных. Учебник. Краснодар КГАУ, 2014.
Axborot manbaalari	
1.	www.Ziyo.net .
2.	www.uralrti.ru .
3.	www.twirpx.com

Magistrning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun magistrning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini to'liq yoritib olsa;
- fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;
- fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;
- berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;
- mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri bo'yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo'lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharxlay bilsa;
- **b) 4 baho olish uchun magistrning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:**
- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon

- qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushingan bo'lsa;
- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konspektini puxta shakllantirgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy hujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.
- **v) 3 baho olish uchun magistrning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:**
- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilmas;
- bayon qilish ravon bo'lmasa;
- fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.
- **g) quyidagi hollarda magistrning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baho bilan baholanishi mumkin:**
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

Fan o'qituvchisi haqida ma'lumot

Mualliflar:	M.N.Narbayeva – SamDVMCHBU, "Xususiy zootexniya" kafedrasida dotsenti, qishloq xo'jalik fanlari nomzodi Sh.E.Qurbonova – SamDVMCHBU, "Xususiy zootexniya" kafedrasida dotsenti v.b., qishloq xo'jalik fanlari doktori (PhD) Sh.T.Gapparov – SamDVMCHBU, "Xususiy zootexniya" kafedrasida assistenti
E-mail:	mavlida_narbayeva@gmail.com
Tashkilot:	Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti "Xususiy zootexniya" kafedrasida
Taqrizchilar:	1. Sh.K.Amirov –Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti "Oziq-ovqat xavfsizligi va texnologiyasi" kafedrasida professori 2. E.S.Shaptakov – Qorako'lg'ichilik va cho'l ekologiyasi ilmiy-tadqiqot instituti direktori, q.x.f.d., professor.